

Nr 76

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande bidrag till driften av grundskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 103, s. 176—186 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1963) föreslagit riksdagen att till Grundskolor m. m.: Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 090 000 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 69) och den andra inom andra kammaren av fröken *Olsson m. fl.* (II: 88), i vilka hemställts att riksdagen måtte bevilja stiftelsen *Kristoffer-skolan* ett driftbidrag för läsåret 1963/64 av 120 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 258), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte 1) uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en under 1960-talet genomförd successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever, 2) med bifall till skolöverstyrelsens framställning om prövande av disciplinfrämjande åtgärder under åttonde huvudtiteln medgiva att statsbidrag under budgetåret 1963/64 må beviljas med sammanlagt 1 530 000 kr., varav 1 200 000 kr. för tillfällig uppdelning av klasser och 330 000 kr. för handledning av elever, som ålagts att kvarstanna efter skoldagens slut, samt 3) besluta att på mellanstadiet medge delning av slöjdgrupp om antalet elever överstiger 17, varvid medel för ändamålet må utgå ur anslaget Grundskolor m. m.: Bidrag till driften av grundskolor m. m. under åttonde huvudtiteln;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 322) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 249), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte 1) uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en under 1960-talet jämförbar successiv och ytterligare

sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever, 2) med bifall till skolöverstyrelsens framställning om prövning av disciplinfrämjande åtgärder medge att statsbidrag till ändamålet med sammanlagt 1 530 000 kr. må utgå för läsåret 1963/64, varav 1 200 000 kr. för tillfällig uppdelning av klasser och 330 000 kr. för handledning av elever som ålagts att kvarstanna efter skoldagens slut, samt 3) besluta att på mellanstadiet medge delning av slöjdgrupp om antalet elever överstiger 17, varvid medel för ändamålet må utgå ur anslaget till Grundskolor: Bidrag till driften av grundskolor m. m. under åttonde huvudtiteln;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Nordström m. fl.* (I: 411) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson* och fröken *Wetterström* (II: 486), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att delningstalen i textil- samt trä- och metallslöjd på grundskolans låg- och mellanstadium ändras på så sätt att delning av klassen skall ske i likhet med redan gällande bestämmelser för grundskolans högstadium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herrar *Zetterberg* och *Rimmerfors* (II: 590), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att statsbidrag får utgå till den mosaiska Hillelskolan i Stockholm;

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Karlsson* och herr *Haeggblom* väckt motion (II: 251), i vilken hemställts att riksdagen måtte 1) besluta att delningstalet på grundskolans mellanstadium skall vara 25 i stället för nu gällande 30, 2) uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en under perioden t. o. m. läsåret 1970/71 genomförd, successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier så att ovanstående läsår i samtliga klasser inom grundskolan delningstalet 25 normalt icke får överskridas i någon klass, 3) besluta att kommuner i glesbygderna skall ha rätt att tillämpa lägre delningstal med avseende på elevantalet i klasserna än som eljest gäller, 4) besluta att anvisa de medel som erfordras i anledning av ovanstående yrkanden.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 88, II: 258, II: 249, I: 411, I: 479 och II: 251.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en total anslagshöjning med avrundat 200 000 000 kr., vilken kan sägas vara av helt automatisk natur. I ökningen ingår dock en höjning med 10 000 kr. av bidraget till korrespondensrealskolan i Björkvik samt med 35 000 kr. till vardera av de estniska skolorna i Stockholm och Göteborg. Bidraget för svensk undervisning åt svenska barn i utlandet har uppräknats med 59 000 kr., beroende på att bidraget per lärartjänst höjts till 8 500 kr. för småskollärare, 11 000 kr. för folkskollärare och 15 000 kr. för vardera av de båda lärartjänsterna vid realskolan i Paris.

Ett förslag av skolöverstyrelsen om avlösning av ersättning för vissa sjukvårdskostnader genom minskning av kommunandelarna enligt 13 § kungörelsen 1958: 665 med 20 kr. i samtliga hyresgrupper fr. o. m. den slutreglering av driftbidraget till obligatoriska skolor som avser redovisningsåret 1963/64 har tillstyrkts av departementschefen.

Skolöverstyrelsens förslag om höjning av bidraget till Kristofferskolan med 45 000 kr. och om vissa åtgärder i disciplinbefrämjande syfte har *departementschefen* icke tillstyrkt.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från skolöverstyrelsen över *motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt I: 411 och II: 486*, i vad motionerna avser ändrat delningstal för gruppindelning vid undervisning i slöjd på grundskolans låg- och mellanstadier.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande hänvisat till vad överstyrelsen anfört i ärendet i sitt utlåtande över 1957 års skolberednings betänkande. Överstyrelsen uttalade därvid bl. a. följande.

Överstyrelsen anser, att beräkningen av antalet slöjdgrupper skall grundas på elevantalet i klassen och inte som nu på elevantalet i berörda årskurser vid skolan. De nuvarande bestämmelsernas restriktiva karaktär bereder många kommuner betydande svårigheter — bl. a. av schemateknisk art. Det kan för övrigt knappast vara motiverat, att reglerna för gruppindelningen i slöjd skall vara hårdare för låg- och mellanstadierna än för högstadiet. Överstyrelsen förordar nu, att samma normer skall tillämpas för samtliga stadier.

Kostnadsökningen beräknade överstyrelsen då till 4 200 000 kr.

Skolöverstyrelsen är fortfarande av den uppfattningen, att vid undervisning i textilslöjd samt trä- och metallslöjd på grundskolans låg- och mellanstadier klass eller grupp borde få delas på två grupper, om elevantalet är lägst 17, varvid samundervisning om möjligt borde anordnas, om elevantalet i grupp eljest skulle understiga 5.

Även över *motionerna I: 479 och II: 590* har statsutskottet inhämtat yttrande från *skolöverstyrelsen*, som därvid i huvudsak anfört följande.

Frågan om principerna för utgående av statsbidrag till enskilda skolor har varit föremål för ingående behandling av 1957 års skolberedning, i dess betänkande nr VI, Grundskolan (SOU 1961: 30). I Kungl. Maj:ts proposition 1962: 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. har föredragande departementschefen på grundval av nämnda betänkande och däröver avgivna yttranden, bland dem också överstyrelsens, tagit närmare ställning till denna fråga. Departementschefen har därvid som sin mening uttalat, att beträffande externatskolor borde som allmän regel i förevarande avseende gälla, att statsbidrag till dem icke bör utgå i andra fall än där det finnes en stark pedagogisk motivering eller andra liknande skäl för sådant bidrag.

Överstyrelsen, som i sitt yttrande över skolberedningens betänkande givit uttryck åt i det väsentliga samma mening på denna punkt som den av departe-

mentschefen företrädde, anser en restriktiv inställning på sin plats, då det gäller statsbidrag till enskilda skolor med undervisning i årskurser, motsvarande det obligatoriska skolväsendet, där dessa skolor icke är internatskolor eller reformskolor av den karaktär, som avses i nyssnämnda proposition.

Då förevarande motioner om statsbidrag till Hillelskolan ej synes åberopa motiveringar inom ramen för av 1962 års riksdag angivna principer, får överstyrelsen avstyrka bifall till motionerna.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Med anledning av de till denna punkt knutna motionerna får utskottet anföra följande.

I motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249 har bl. a. hemställts om riksdagens uttalande att målsättningen för planeringen skall vara en successiv sänkning under 1960-talet av delningstalen för elevantalen i klasserna i grundskolan, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever, och i motionen II: 251 framförs samma yrkande med läsåret 1970/71 som gräns. Därutöver har i motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt I: 411 och II: 486 påyrkats att på mellanstadiet delning av slöjdgrupp skall medges, om antalet elever överstiger 17. I sistnämnda två motioner gäller detta yrkande även lågstadiet.

Utskottet vill erinra om vad särskilda utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1962: 1, s. 170 f., anfört med anledning av motioner i samma syfte som de nu föreliggande. Särskilda utskottet framhöll, att de önskemål som framförts i de skilda motionerna skulle, om de realiserades, medföra mycket betydande kostnadsökningar utöver dem som vid ett successivt genomförande av grundskolan skulle följa redan av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Dessutom skulle den lärarbrist som redan nu vore besvärande ytterligare ökas till förfång för främst landsbygdens skolor. Därtill komme, att Kungl. Maj:t föreslagit även andra omfattande och särskilt i detta sammanhang betydelsefulla åtgärder — en avsevärd ökning av skolornas hjälpmedelsutrustning, en förbättrad lärarutbildning m. m. — vilkas resultat inte kunde avläsas förrän någon tid förflutit. För bedömande av förevarande spörsmål måste också, som departementschefen framhållit, beaktas att pedagogisk utveckling och forskning vid en senare tidpunkt kunde ha givit helt andra och nya möjligheter för prövningen av dessa frågor. Dessa skäl talade enligt särskilda utskottets mening mot bifall till de motionsledes framförda yrkandena.

Med instämmande i vad särskilda utskottet sålunda anfört avstyrker statsutskottet bifall till motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt II: 251, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, ävensom motionerna I: 411 och II: 486.

I motionen II: 251 har vidare ifrågasatts beslut från riksdagens sida om dels en sänkning av delningstalet på grundskolans mellanstadium från 30 till 25, dels rätt för glesbygdskommuner att tillämpa lägre delningstal för elevantalet i klasserna än som eljest gäller. Under hänvisning till vad utskottet nyss anfört avstyrker utskottet bifall till motionen II: 251 även i denna del.

I motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249 har också hemställts om bifall till skolöverstyrelsens förslag rörande disciplinfrämjande åtgärder, avseende handledning av elever, som ålagts att kvarstanna efter skoldagens slut, samt tillfällig uppdelning av klasser, där disciplinsvårigheter föreligger.

Då vid årets löneförhandlingar överenskommelse träffats med lärarorganisationerna om tilldelning av 2 veckotimmar för varje rektorsområde för handledning av kvarsittande elever, synes motionsyrkandena i denna del icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet vill dock erinra om de svårigheter och kostnader som tillämpningen av kvarsittning kan föranleda särskilt för landskommunerna med deras ofta omfattande skolskjutsanordningar. Enligt utskottets mening bör de uppkommande extra kostnaderna i samma utsträckning som för övriga skolskjutsar bäras av statsverket. Det synes uppenbart att en närmare utredning erfordras rörande dessa frågor. Utskottet förutsätter, att utredning i ämnet verkställs genom skolöverstyrelsens försorg och att härav föranledda förslag förelägges nästa års riksdag.

Skolöverstyrelsen hade föreslagit, att tilldelningen av veckotimmar för ifrågasvarande handledning skulle försöksvis gälla 200 rektorsområden. Genom nyssnämnda överenskommelse avses tilldelningen gälla samtliga rektorsområden i landet. Med hänsyn till de ökade möjligheter till disciplinbefrämjande åtgärder som därigenom kommer att stå till buds, finner utskottet icke skäl tillstyrka bifall till motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, i vad de avser tillfällig uppdelning av klasser.

Vidkommande motionerna I: 69 och II: 88, i vilka hemställts om ett till 120 000 kr. höjt driftbidrag till Kristofferskolan, får utskottet hänvisa till att utskottet i utlåtande nr 75 denna dag (p. 1) med anledning av motionerna I: 68 och II: 89 uttalat sig för statligt stöd till Kristofferskolan för förverkligandet av skolans nybyggnadsplaner. Med hänsyn härtill och till att riksdagen så sent som år 1962 höjt driftbidraget till skolan från 20 000 kr. till 75 000 kr., anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till yrkandet i motionerna I: 69 och II: 88 om ytterligare höjning.

I motionerna I: 479 och II: 590 har föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om statsbidrag till Hillelskolan i Stockholm.

Såsom av skolöverstyrelsens yttrande framgår anser överstyrelsen en restriktiv inställning vara på sin plats, då det gäller statsbidrag till enskilda skolor med undervisning i årskurser, motsvarande det obligatoriska skolväsendet, där dessa skolor icke är internatskolor eller reformskolor. Utskottet delar denna skolöverstyrelsens åsikt och avstyrker därför bifall till motionerna I: 479 och II: 590.

Vad departementschefen anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 69 och II: 88 icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, i vad de avser disciplinbefrämjande åtgärder, icke må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt I: 411 och II: 486, i vad de avser delning av slöjdgrupp, icke må av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 251, i vad den avser delningstalet på grundskolans mellanstadium samt i glesbygdernas grundskolor, icke må av riksdagen bifallas;

V. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt II: 251, samtliga motioner i vad de avser medelsanvisningen, till *Grundskolor m.m.: Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 090 000 000 kr.;

VI. att motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt II: 251, i vad de avser målsättningen för sänkningen av elevantalet i grundskolan, icke må av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 479 och II: 590 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 april 1963

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÅNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 78.

Reservationer

1) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson*, herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25, som börjar med »Utskottet vill» och slutar med »och II: 486», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom i motionerna framhållits kommer en ytterligare sänkning av delningstalet för elevantalet per klass i grundskolan att medföra kostnader och behov av fler lärare med kompetens för sina uppgifter. Detta får dock enligt utskottets mening icke hindra, att den betydelsefulla reform som de minskade klasserna utgör ställs åt sidan.

Förverkligandet av de ytterligare minskade klasserna måste föregås av en noggrann planering. För att möjliggöra en sådan planering fordras emellertid att Kungl. Maj:t och skolmyndigheterna har ett mål att inrikta sig på. Målet bör enligt utskottet sättas så, att antalet elever i klasserna under läsåret 1972/73 normalt skall vara högst 25, och utskottet tillstyrker bifall till motionsyrkandena härom.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att nu gällande grunder för delning av klass i slöjdgrupper på grundskolans mellanstadium icke är tillfredsställande och förordar bifall till yrkandet i motionerna I: 214 och II: 258, I: 322 och II: 249 samt I: 411 och II: 486 att delningen av slöjdgrupper på detta stadium skall ske, när antalet elever överstiger 17. Samma bestämmelse bör gälla även för lågstadiet, och utskottet tillstyrker därför bifall till yrkandet härom i motionerna I: 411 och II: 486.»

dels ock att utskottets hemställan under III. och VI. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 411 och II: 486, besluta att på grundskolans låg- och mellanstadier medge delning av slöjdgrupp om antalet elever överstiger 17, varvid medel för ändamålet må utgå ur anslaget till Bidrag till driften av grundskolor m. m.;

VI. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249 ävensom i anledning av motionen II: 251, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en under 1960-talet genomförd successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever;»

2) av herr *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herr *Staxäng* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 251, i vad den avser delningstalet på grundskolans mellanstadium och i glesbygdernas grundskolor, och att utskottets hemställan under IV. därför bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 251, besluta dels att delningstalet på grundskolans mellanstadium skall vara 25 i stället för nu gällande 30 och dels att kommuner i glesbygderna skall ha rätt att tillämpa lägre delningstal med avseende på elevantalet i klasserna än som eljest gäller;»

3) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson*, herrar *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 26, som börjar med »Såsom av» och slutar med »och II: 590», bort ha följande lydelse:

»Hillelskolan drives sedan 1955 i anknytning till mosaiska församlingen i Stockholm. Elevernas föräldrar är i betydande omfattning flyktingar och utländska medborgare. Utskottet anser, att en sådan skola i statsbidragshänseende i varje fall icke bör bedömas strängare än de s. k. nationalitetsskolorna. Statsbidrag bör i princip kunna ifrågakomma jämväl för en konfessionell skola, efter prövning i varje särskilt fall. Då Hillelskolan frånsett religionsundervisningen följer samma läroplan som övriga skolor i Stockholm och då stat och kommun om denna skola icke funnits skulle ha helt fått svara för kostnaderna för undervisningen av de ca 150 barn som deltar i skolans undervisning, tillstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionerna I: 479 och II: 590.»

dels ock att utskottets hemställan under VII. bort ha följande lydelse:

»VII. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 479 och II: 590, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att statsbidrag måtte utgå till den mosaiska Hillelskolan i Stockholm.»